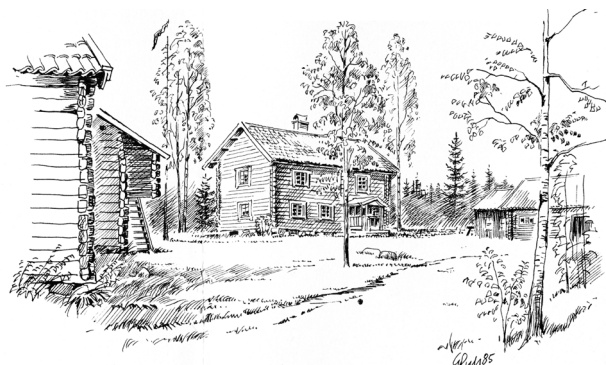

Nu & Då

FÖR MEDLEMMAR I VÄSTERVÅLA (SOCKEN) HEMBYGDSFÖRENING

”För en levande landsbygd med känd historia”

Nr 2. 2021. Årgång 5

Kungen stöder hembygdsföreningen

I arbetet med detta nummer har det efterhand vuxit fram ett tema, nämligen mat och dryck. Till att börja med handlar det om bristen på mat under missväxtåren 1867-69. Dessa nödår bidrog till att en stor del av Sveriges befolkning emigrerade, så även ett antal från Västervåla. Nästa fokus är på miljön runt Snytenån i Ängelsberg. Tidigare var det ett centrum för bearbetning och produktion av livsmedel, numera platsen för konstupplevelser i Skulpturparken. Därefter går vi till mitten av 1900-talet då möjligheten att driva ett eget konditori eller jobba på ett, kunde locka Västerbottningar till Ängelsberg. Slutligen ett besök på Nya Serveringen, liksom Skulpturparken en stor tillgång för bygden.

Under pandemiåret har föreningens inkomster från aktiviteter torkat in. Så mycket mer glädjande att föreningen av kungen beviljats ett bidrag på 30 000 kronor ur Prins Carl Gustafs Stiftelse. Namnet förklaras av att en insamling till en fond påbörjades till kungens, dåvarande prinsens, födelsedag 1946. Stiftelsen främjar en bred skala av ändamål, men prioriterar verksamhet för barn och ungdomar. De beviljade medlen skall användas i projektet Lillstugan som är en stuga på hembygdsgården, särskilt för barn.

Foto: Mats Källstig

Tidigare låg det ett bryggeri vid Snytenån i Ängelsberg. Det var det stora huset mitt i tavlan. Det främre var Löfblads skomakeri. Tavlan tillhör Engelsbergs Konstgille och är målad av Holger Andersson. Läs mer på sidorna 4 och 5.

Kalendarium m.m.

Årsmötet blev flyttat till den 19 juni. Det är för nära i tiden för att detta nummer ska kunna innehålla någon rapport därifrån. Övriga aktiviteter är, på grund av pandemin, ännu inte fastställda och meddelas senare.

Föreningen rustar under tiden för framtiden. Bland annat pågår verksamhet för att göra den tidigare Wåladalhyttan till ett mer välkomnande besöksmål. Det ska röjas och det ska sättas upp en informativ skylt. Nu & Då kan här ge en försmak av en del av innehållet på denna skylt, tillhandahållet av Krister Forsberg i Gröndal.

Om Wåladalhyttan

Bergsmän i Wåla socken 1539 var Englika i Stabeck, Jöns i Englikeboning, Ingemar i Wålbohytta och Nils i Diupenäs. Wålbohytta där Ingemar var bergsman 1539-1557 kan ha varit ett tidigare namn på Wåladalhyttan. Det kan också ha varit en äldre hytta som låg nedströms vid Kvarnvreten. (se karta från 1688 nedan)

Järnet som bergsmännen blåste 1647 i Wåladalhyttan gick till hamrarna i Englikebenning för att smidas till stångjärn som gick på export. 1727 blåste bergsmännen i Wåladalhyttan för sista gången.

Stort tack till alla som bidragit till detta nummer. Särskilt tack till Mats Källstig och till Björn Clasénus för slutredigering. Nästa nummer beräknas komma i september 2021.

Lisbeth Jonsson

Västervåla under nödåren 1867-1869

För några år sedan kom boken *Svälten - hungeråren som formade Sverige* av Magnus Västerbro. Den fick Augustpriset bland fackböckerna, utsågs till *Årets bok om Svensk historia* och har kommit ut i pocket. Boken ger en inträngande bild av nödåren i Sverige 1867-1869. Även Västervåla påverkades av dessa år.

Det kalla året 1867

Senvintern och våren 1867 var mycket kall över stora delar av Skandinavien och norra Europa. Om vädret i Västervåla kan man läsa i boken *Engelsbergs bruk*, där P. Norberg citerar utdrag ur patron Gabriel Caspar Timms dagbok. *"Den 27 maj: 'Den första varma dag denna vår. Vårsåningen börjar här.' Den 29: 'Gick den första ångbåt härifrån, men svårt var det att komma fram för is'. Den 1 juni: 'Åmanningen sköljde i dag; Snyten i förrgård.' Juni var kall, blott 10-12 grader. Den 20 juni: 'Vegetationen ej längre kommen än i slutet av maj vanliga år. Bladen på björkarna börja slå ut, men på linden ej ännu. Vårsåden nyss uppkommen.' Den 3 september kom frosten och gjorde stor skada på havre och ärter."*

Under hösten 1867 kommer hjälpverksamhet igång för att bistå de nödlidande, särskilt i Norrland. I Västervåla får kommunalstämman en förfrågan om situationen från Konungens befallningshavare och formulerar ett svar i början av 1868. Av svaret att döma efterfrågas bland annat om tiggare strövar omkring. Citat: *"...sedan utsädesspannmålen blivit avdragen en brist på 582 tunnor råg och 300 tunnor vårsäd, till största delen korn. Oaktat den stora spannmålsbristen i synnerhet av råg, som detta år uppstår, så anses dock ej någon egentlig nöd uppkomma, då de flesta inom kommunen äro välbärgade och de få arbetslösa personer som finnas äro under vintern erbjudna arbete vid härvarande masugn. Något kringstrykande af lösa personer är således ej att befara, såvida de ej förakta ett erbjudet arbete och föredraga ett kringstrykande liv."*

Dessa uppgifter stämmer väl överens med vad Västerbro skriver att söder om en gräns i linje med Dalarnas sydspets kan livet fortgå som vanligt efter sommaren 1867. Svaret leder också tankar till uppfattningar från tiden som Västerbro diskuterar, nämligen att de fattiga har sig själva att skylla.

Det torra året 1868

År 1868 drabbades södra Sverige av torka, särskilt Kronobergs, Jönköpings och Älvsborgs län. Sommaren var dock torr även i Västmanland. Det står att läsa i Hushållningssällskapens berättelse för 1868: *"Våren 1868 tidig April-Maj våt, hjälpte betydligt all sädesbrodd, ävensom gräset, men övriga sommarens ihållande torka nedsatte snart växtligheten och skadade allt."*

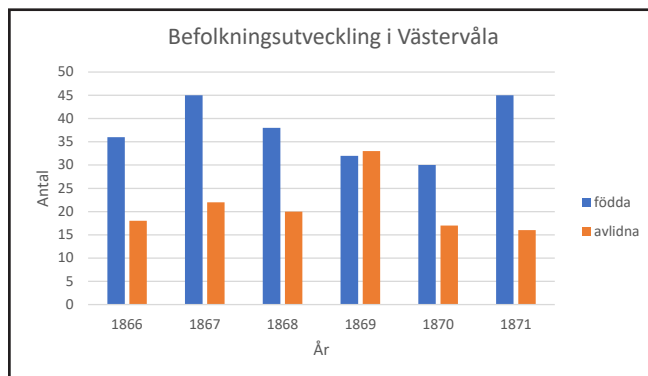
I Västervåla är den totala produktionen av säd ungefär 15% lägre 1867 och 1868 jämfört med 1866, men trots allt högre än 1865. Skörden av potatis förefaller god, 2,5 gånger högre 1867 och 1868 jämfört med de två föregående åren.

Det svåra året 1869

År 1869 är vädret gynnsamt, men överdödligheten i riket överstiger de två tidigare åren. På sina håll har man inget utsäde och den tidigare matbristen har sänkt motståndskraften för sjukdomar. Hushållningssällskapet skriver om Västmanland att det 1869 fanns över-skott till avsalu av säd mer och mindre i alla socknar.

Födelse- och dödstal i Västervåla

Av ovanstående skulle man kunna tro att Västmanland och Västervåla inte drabbades så svårt av nödåren. Men uppgifter i kyrkoarkivet säger något annat.

Staplarna över antalet födda och avlidna i Västervåla mellan 1866 och 1871 visar att det åren 1869 och 1870 föddes färre barn än omkringliggande år och att betydligt fler personer avled under 1869 än övriga år. Barnadödligheten ökade under nödåren. Under 1869 dör sexton barn, varav flertalet inte blev äldre än ett år.

Av de 33 personer som avled 1869 var nio bosatta i Trummelsberg. Där byggdes en ny hytta som var klar 1866. Många flyttade till orten och de hade dåliga bostäder. Det bedrevs jordbruk i Trummelsberg, men samhället var inte självförsörjande.

Trenden med lägre födelsetal och högre dödstal under nödåren finns också i omkringliggande kommuner som Västanfors, Karbenning och Ramnäs. Allt detta visar att hungeråren orsakade stora påfrestningar för befolkningen även i denna del av landet.

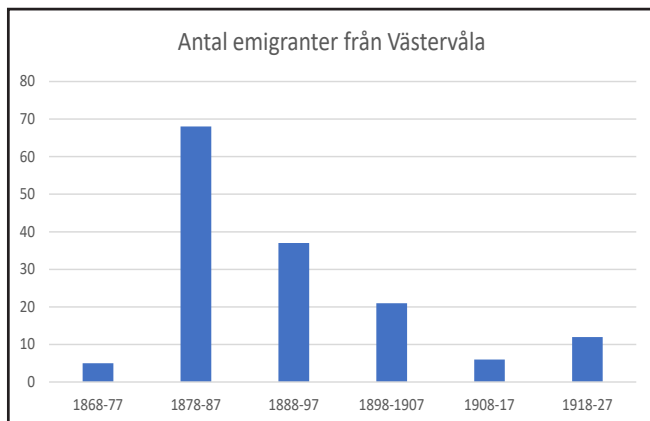
Uppgifterna om väder och skördeproduktion kommer från Statistikmyndigheten SCBs hemsida. Där finns äldre statistik, bland annat en serie BISOS N av Hushållningssällskapens årsberättelser 1865-1911. I några av dessa årsrapporter finns uppgifter för varje kommun, i andra är kommunerna i norra Västmanland samlade under Bergslags fögderi.

Utvandring till Nordamerika från Västervåla

Litet siffror om emigrationen

Nödåren gav extra skjuts åt utvandringen från Sverige. Totalt var det över en miljon medborgare som lämnade landet. Bland dem fanns också Västervålabor.

Kyrkoarkivets flyttningsslängder visar en handfull som flyttar till Norra Amerika i slutet av 1860-talet. Men det dröjde till 1880 innan utvandringen tog fart. Sammantaget lämnade 149 invånare Västervåla för en annan kontinent under perioden 1853-1928.

En första våg kom runt 1880, sedan avtog utvandringen fram till 1920. Så gott som alla flyttade till Norra Amerika. Undantagen är Johan Axel Johansson Wåhlin och Per Alfred Pettersson i Ombenning, som avreste till Transvaal i Sydafrika respektive Australien. Nästan hälften, 71 personer, kom från Trummelsberg, 16 från Sörby, 12 från Engelsberg, 11 från Bodarne och 9 från Vretarne. Övriga emigranter var ett fåtal från olika byar.

Trummelsberg avviker alltså starkt från övriga delar av kommunen. Många flyttade dit när den nya hyttan togs i bruk 1866, men det var tydligen ett tryck att lämna orten långt innan verksamheten lade ner 1907.

De allra flesta som utvandrade var män, men jag räknar också till 37 kvinnor bland dessa 149 personer. Några av dessa lämnar landet tillsammans med man och barn, men det fanns också en hel del ensamstående kvinnor bland emigranterna.

Amerikafararna var bara en liten andel av de som flyttade från Västervåla. Varje år flyttade 60 - 100 personer ut ur kommunen och ett stort antal flyttade också in.

Alrik Söderbäcks berättelse

Alrik Söderbäck var en av dem som avreste till Nordamerika från Trummelsberg. Han föddes 1875 och skrev ner sitt livs historia vid 66 års ålder. Tack vare hans bror Oscars sonson Christer Söderbäck i Örebro har föreningen fått tillgång till denna berättelse. Alrik beskriver först sin bakgrund och sin barndom.

...
"Några af de första hyttkarlarna emigrerade sedan till America och fingo jord där. Sedan, när de någorlunda kommit igång där så skrevo de hem till Trummelsberg ock ville hava varsin pojke till hjälp och frågade om det var någon som ville resa, så skulle dom senda biljett. Våra föräldrar viste ej till en början huru de skulle göra. Järna ville de ej neka, om det vore större möjligheter för oss att taga oss fram där. Ock för det andra tänkte de hur det skulle gå för oss, att så unga som vi voro att taga oss ut i ett främmande land ock ibland främmande folk. Men, till sist, när de hade tänkt över allt, så bestämde de sig för, att vi skulle få resa.

Vi voro då tre pojkar, Undertecknad, Arvid Hjort, Rickhard Shenström. Jag var äldst, endast 17 år gammal. Ingen av oss hade varit ifrån hemmet en gång, ej heller åkt på någon Järnväg. Våra föräldrar skrevo då tillbaks att vi skulle få resa, ock biljetterna kommo så småningom. Jag skulle till en som hette Västberg, Arvid till en, som hette Ljungdal och Rickhard till en som hette Johan Berg. Det blev sedan ett väldigt bestyr för våra Föräldrar att ordna för resan. Av en snickare vid Bruket bestälde de en gemensam Americakoffert med starka järnband rundt omkring med min adress med stora bokstäver målat Carl Alrik Söderbäck, Marshall Co. Varren Minnesota North-America, som våra

föräldrar sedan lade ner det nödvändigaste uti som vi behövde på resan. Sedan utrustad med varsin Smålands Nattsäck voro vi färdiga att anträda resan.

Vi fingo låna en häst o en vagn av bruket som vi fraktade kofferten och nattsäckarna uti. Vi pojkar fingo åka men våra föräldrar gingo bredvid, den långa vägen till Nordanö station, eller som den nu kallas, Virsbo. Sedan, när kofferten var polleterad, inväntade vi tåget, som skulle föra oss vidare. Det var nog med viss saknad som vi sade farväl till våra föräldrar när tåget kom ock vi sågo en tår i deras ögon när de lemnade sina barn ut i verlden emot okända öden.

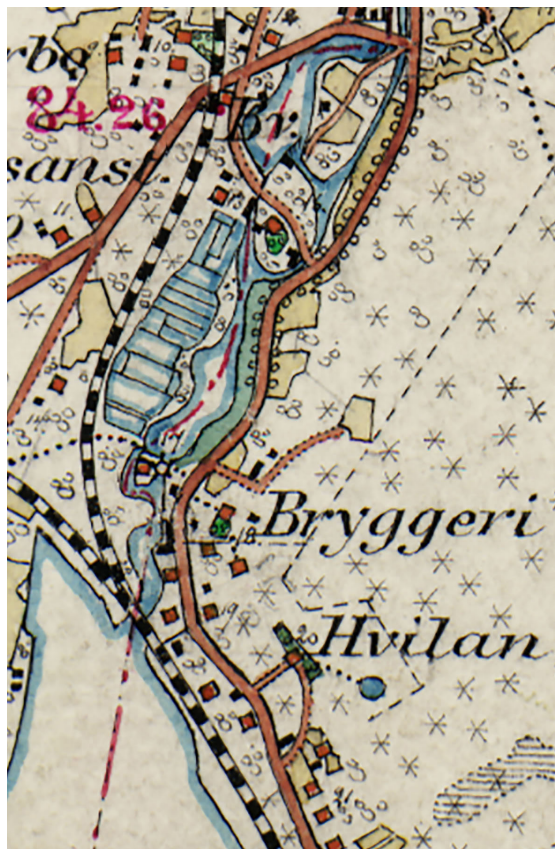
Den första rasten på resan var Örebro där vi måste stanna över natten. Våra föräldrar hade förutinstruerat oss att vi ej skulle taga den första som kom ock bjöd ut rum. Vi väntade nästan för länge, så det var endast en gumma kvar som hade ett rum kvar där vi fingo bo. Vid stationen träffade vi även på en annan pojke från Bastmora, som tjänade som bonddräng där hos en bonde som hette Lundberg. Han var även på resa till Vestern till en släkting som hade sendt biljett åt honom, så vi blevo fyra i ett rum. Det kostade en krona för person, då fingo vi kaffe på morron. Sedan togo vi reda på när tåget skulle gå till Göteborg. Ock så fortsatte vi resan ock kom till Göteborgs Central på eftermiddagen.

Vi blevo förvånade över en så stor stad ock så stora hus. Vi gingo av tåget med våra nattsäckar i händerna ock stälde oss på plattformen. Då kom en person ock frågade oss om vi voro emigranter, ock vilken linie som vi skulle resa med."

Berättelsen finns i sin helhet på föreningens hemsida.

Livsmedelsproduktion - då och nu

Det vackra området runt Snytenån var tidigare något av ett centrum för livsmedelsbearbetning. Engelsbergs bruk flyttade under 1700-talet dit en kvarn till en liten holme. Bredvid den byggdes i slutet av 1800-talet ett mejeri. Det fanns också ett bryggeri. På närbelägna Sågholmen fanns ett slakteri.

Häradsekonomska kartan. 1905-11. Ängelsberg J112-82-4.
Historiska kartor Lantmäteriet.

Kartan härintill är från 1905. Bryggeri står det till höger om vägen, men bryggeriet låg nere vid vattnet, vilket man kan se på tavlan på första sidan. Jag har ingen uppgift om när det startade eller lades ner.

Mitt i ån syns en liten holme, numera en udde. Där fanns en kvarn och ett mejeri, se nästa sida. Observera de omfattande fiskodlingsdammarna nordväst om holmen.

Av flaskans etikett framgår att bryggeriets telefonnummer var 17 och att pilsnern skulle serveras vid 10 à 12° Celsius. Flaskan skänktes till hembygdsföreningen av Erna Wallström i Märsta. Under uppväxten tillbringade hon somrarna hos sina morföräldrar Paul och Svea Gäfvert i Sågbo. Föreningen fick även en klippbok av Erna. Där hittade jag bland annat artikeln här nedan

Kvarnen och det tidigare mejeriet.
VF 13 april 1956.

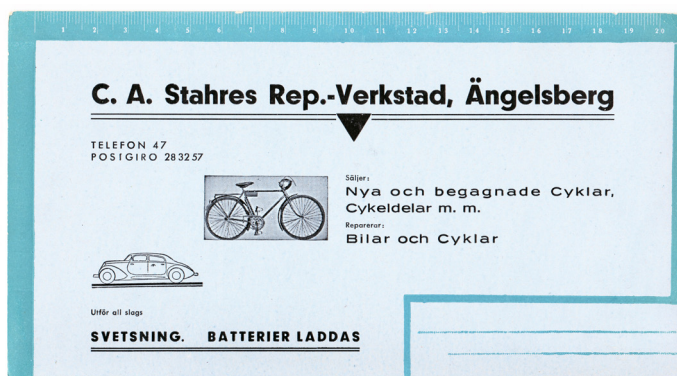
Mejeriet blev ungdomsgården Holken

I april 1956 publicerade Västmanlands Folkblad (VF) fotot till vänster. Jämför med bilden på nästa sida. Här syns kvarnen närmast. Rubriken var: *Ungdomen i Ängelsberg framåt* och underrubriken *Frivilliga insatser skapar egna lokaler*.

I artikeln beskrevs hur ett 20-tal ungdomar skapade egna hobby- och samlingslokaler i det tidigare mejeriet. Engelsbergs bruk hade upplåtit lokalerna och det var ungdomar som arbetade på bruket som snickrade och målade.

Fotot är troligen från ett tidigare år, med tanke på grönskan. Mejeriet har här en utbyggnad. Enligt texten var denna "veranda" dock redan riven när artikeln skrevs.

Innan ungdomarnas upprustning hade byggnaden hyst en lägenhet på övre botten. På den nedre hade Carl Stahre haft en reparationsverkstad. På det avbildade reklamkortet står att batterier kunde laddas. Till det användes vattenkraft via en turbin. Senare fick ungdomsgården det fyndiga namnet "*Holken*".

Till vänster: foto Mats Källstig. Bildkälla Rolf Stahre.

Livsmedelsproduktion - då och nu

Tavlan till vänster målades av Holger Andersson. Han arbetade på Engelsbergs bruk, först som gårdskar, slöjdare och smed, så småningom som byggnadsförman. På hembygdsföreningens hemsida finns en mycket intressant intervju att lyssna på där han berättar om förhållandena på bruket under sitt arbetsliv. Efter pensioneringen fick han tid att ägna sig åt sina hobbyer, bland annat måleri. Dottern Gunnie hittade ett färgfoto som var förlagan till denna målning. Det var daterat mars 1976. Tavlan tillhör Engelsbergs Konstgille.

Vyn är en tillbakablick från andra sidan bron som leder till de gamla fiskdammarna. Till höger ett hus med rosa puts och där bakom ett i slaggsten. Det främre byggdes i slutet av 1800-talet som ett mejeri, och det bakre var en kvarn. I bakgrunden skymtar ett hus på andra sidan Ängelsbergsvägen.

Fotot till vänster togs i mars 2021. Även nu en trädstam till vänster och dessutom en del sly. I bakgrunden syns fortfarande huset på andra sidan vägen. Broräcket till höger ser ut att vara utbytt. Den stora skillnaden är att mejeriet och kvarnen är borta, de revs 1976. Därigenom försvann en historisk miljö med vackra byggnader. Slaggstenen kom dock till användning i utbyggnaden av brukets arkiv. Numera ingår Kvarnholmen i Skulpturparken som varje sommar lockar många besökare.

Skulpturparken i Ängelsberg

Skulpturparken anordnas av Engelsbergs Konstgille. De ger varje år ut en katalog med presentation av konstverken och konstnärerna. I årets katalog kan man dessutom läsa om områdets historia. Missa inte den!

Ordföranden Kristina Rasmussen säger att konstgillet gärna välkomnar nya medlemmar. Det ger gemenskap och delaktighet i något som är viktigt för Ängelsberg. Planering, kontakter med konstnärer och hålla koll under utställningen. Det är en hel del som ska ordnas, men det känns meningsfullt och är roligt, enligt Kristina.

Strö pärlor för bilen

Se här ett av många festliga, överraskande och tankeväckande konstverk som man alltsedan 2003 kunnat uppleva i Skulpturparken. Det här fanns med 2013 då temat var *Konstens frihet*. Konstnären är Susanne Torstensson van der Heeg. På Skulpturparkens hemsida finns verken från tidigare utställningar dokumenterade med länkar till konstnärerna.

Något om kvarnens historia

Om kvarnen står att läsa i P. Norbergs bok *Engelsbergs bruk*, som utkom 1934. Där står att den hade flyttats till den dåvarande platsen 1776. Vidare att sockenborna på sockenstämman 1840 framförde önskemål att den skulle skattläggas, så att Våla och Karbenings invånare kunde få mala där. Enligt brukspatron Timm hade kvarnen då nyligen byggts om, varvid ett par siktmäldsstenar insatts. Vid skattläggningen i december, året därpå ansågs mäliden utgöra drygt 84 tunnor vete och 146 tunnor råg.

En tunna var 146, 6 liter. Det som maldes återspeglade inte alls vad jordbruket i Västervåla producerade i mitten av 1800-talet. I Hushållnings-sällskapens berättelser för år 1865 står för Västervåla följande skördar, mätt i tunnor: 715 råg, 620 havre, 88 korn och 33 vete. Dessutom 895 tunnor potatis och 24 tunnor ärtor. Riket som helhet producerade vid den här tiden överskott av havre och korn och importerade vete och råg. Huruvida det även gällde för Västervåla kräver fortsatta efterforskningar.

Man kan i alla fall dra en försiktig slutsats att det bakades och äts en hel del rågbröd i Västervåla i mitten av 1800-talet ...

Lindholms konditori i Ängelsberg 1945-1951

Ängelsberg den 23 maj 1945.

Herr Sven Lindholm
Box 107
Lycksele.

I besittning av Eder ärade svar å annons angående kafe-rörelsen, meddelas härmed att densamma är belägen i Logen 236 Stjärnans ordenhus i Ängelsberg omedelbart intill järnvägsstationen. Rörelsen är gammal och bra inarbetad och enda på platsen.

göres vore jag tacksam för meddelande, enär det är flera som reflektera å rörelsen.

Högaktningefullt.
Albin Holgate
Ombudsman, adr. Ängelsberg.
Telefon Västervåla 15

Lyckselebor flyttar söderut

Det är fredsvåren 1945, det har bara gått ett par veckor efter att Tyskland kapitulerat när 34-årige Sven Lindholm får brev från IOGT-logen i Ängelsberg. Han hade sett en annons i Godtemplarnas tidning Reformatorn om ett kafé till salu i Ängelsberg. Långt från Lycksele där han arbetade. Han hade kommit dit 1934 som 24-årig bagare på Nya Konditoriet – stadens flottaste kondis vid Stora Torget med Sagabiografen vägg i vägg – han hade jobbat upp sig och var nu delägare. Men det var långa arbetsdagar och trots hög omsättning blev det lite pengar i plånboken och nu längtade han efter något eget.

I brevet skriver ombudsman Albin Holgate att *"rörelsen alltid gett sina innehavare god försörjning"* och *"Läget är det bästa tänkbara och då Ängelsberg är järnvägsknut, förutom turistort, kan rörelsen ytterligare upparbetas"*. Han skriver vidare: *"Reflekteras å rörelsen är det bäst att göra ett besök här"* Sven har strukit under meningen och skrivit till för hand: *"Hur snart?"*

Om det var beskrivningen, *"Lokaliteterna består av tvenne rum för rörelsen (serveringar och försäljning) kök och bageri samt bostadsrum för innehavare och betjäning"*, eller utrustningen, *"modärn vedbesparande spis"* och *"modärnt issskåp"*, som lockade är osagt. Hyran var ganska modest, 900 kr/år (drygt 19 000 i dagens penningvärde) och priset för rörelsen 2 000 kr (42 500) likaså. Inventarierna kostade ytterligare 3 000 kr (64 000).

Sven skulle i dagarna resa ner till Stockholm på en konditorkurs och bokade in ett besök i Ängelsberg på återvägen med övernattnig på Stahres pensionat, sedermera Englarö. Han måste ha gillat vad han fick se för sedan gick det snabbt.

31 maj sålde han sin andel i Nya konditoriet i Lycksele.

8 juni köpte han konditoriet i Ängelsberg av 59-åriga änkan Ulrika Nyberg som då haft det i cirka fem år. I köpet ingick telefonen med nr Ängelsberg 48.

20 juni ansökte Sven och hans hustru Agda om utflyttningsbetyg från Lycksele. De hade gift sig tre år tidigare 1942 och hon var nu 30 år. Albin Holgate, som representerade hyresvärden, kommenterade när han första gången mötte dem: "Är ni såå unga!"

Den 1 juli 1945 kunde Sven och Agda flytta in och ta över konditoriet. De har i efterhand beskrivit åren i Ängelsberg som några av de lyckligaste i livet.

Högst upp i huset, i vaktmästarbostaden, bodde Bertil och Elma Hagberg. Två genuint snälla människor. Han körde taxi och de båda skötte om IOGT-huset och biografen på mellanvåningen samt biblioteket i gårdshuset. I samlingsalen spelade Agda och Sven amatörteater och de fick många nya vänner.

Ett framgångsrikt konditori på den tiden skulle ha trevliga och söta servitriser. Valborg Johansson (gift Fernholm) kom ner från Tavelsjö nära Sven och Agdas hemtrakter i Västerbotten och lite senare hennes lillasyster Kerstin. Hon gifte sig med snickaren Sven Erik Boman och det unga paret köpte så småningom grosshandlare Svenssons gamla villa - idag Nya Serveringen. Doris hette också Johansson (gift Sander), men var född i Ängelsberg, dotter till stationskarlen Edvard Johansson och syster till Konsumföreståndaren Rune.

Lindholms konditori i Ängelsberg 1945-1951

Till vänster: Agda och Sven Lindholm med springer spanieln Clairry.

Snutt nedåt vänster: Doris, Kerstin och Valborg Johansson. Kerstin och Valborg var systrar och kom från Västerbotten. Kerstin gifte sig med Sven Boman och paret köpte grosshandlare Svenssons villa, numera Nya Serveringen, se sidan 8.

Längst ner till vänster: Ransoneringskort som berättigade till inköp av 18 kg fryshuslagrat smör för bageriändamål. Daterat 30 juni 1949.

Från Ängelsberg till Fagersta

Konditorirörelsen gick bra, men Ängelsbergs glansdagar var över. Turist- och pensionatsverksamheten var på upphällningen. Järnvägen förstärktes. SJ hade tagit över järnvägsdriften 1945. Elektrifieringen av järnvägsnätet inleddes och mängder med arbetsuppgifter och yrken försvann, dessutom varslades lokpersonalen 1948 att de skulle flyttas till Västerås och Krylbo. Ängelsberg var fortfarande ett samhälle med järnväg, men inte längre ett järnvägssamhälle.

Till det kom att Agda och Sven länge försökt få barn och i juli 1950 lyckades det till sist. De beslöt att avveckla konditoriet och flytta till Fagersta och de tecknade sig för en lägenhet i det nya bostadsområdet Björksta.

Sven köpte 1951 Risbrokiosken eller "Kruschens kiosk" som då låg intill "Skandalbron", nära det nybyggda Lasarettet mellan Västanfors och Fagersta. Den hade på den tiden en liten kafédél och en fin uteservering.

Konditoriet i Ängelsberg såldes 1951 till Alice Gäfvert, som drev det ytterligare några år. Men Agda och Svens historia med konditoriet i Ängelsberg slutar inte där. Efter att Alice Gäfvert lagt ner konditoriet hyrde Agda och Sven lägenheten som fritidsbostad från 1962 - 1970. I dag är hela nedervåningen bibliotek.

Text & bilder: Michael Lindholm

INKÖPSLICENS
berättigande nedanstående licenstillhåvare att senast den 30/6-49 mot avlämnande av denna licens inköpa

Engångstilldeln. för bageriändamål

Utlämnad av kreditsstyrelsen i Västerås den 17/3-49 för

På kreditsstyrelsens vägnar

Kreditsstyrelsen i Västerås

Lindholms Konditori
Ängelsberg

Licensen gäller för inköp endast om den på bakdelen är försedd med licenstillhåvarens namn- eller firmateckning. I samband med föreläggning skall på licensen beaktas antecknas datum, försäld kvantitet, varuslag samt skärsarens namn. Licensen gäller endast för i anmälan uppgivet ändamål. Licensen får ej överlåtas. - Såsom villkor för tilldelning av ransoneringskort är att ransoneringskortet skall vara tilldelat till den person som skall använda det.

Nya Serveringen i Ängelsberg

Vår lunch på Nya Serveringen

En gråkall marsdag besöker vi Nya Serveringen för en vårlunch. Vi har också stämt träff med Monica Johansson för att få veta litet mer om restaurangens historia.

En ny servering blir till

Det var hösten 1996 som Monica och maken Lasse slog till och köpte huset på Palettvägen 2. Vid den tidpunkten bodde de i Västerås, men de åkte ofta förbi Ängelsberg på väg till Snytsbo. Monicas föräldrar hade länge hyrt sommarställe där och när Avesta Jernverk sålde ut så köptes huset. Det är i Snytsbo som Monica och Lasse nu är bosatta. Då - i slutet av nittioalet - hade de erfarenhet från olika branscher och båda hade jobbat med mat. Monica hade bland annat varit köksansvarig på en musikrestaurang i Västerås. Så slumpade det sig så att den centralt belägna pampiga villan i Ängelsberg var till salu för ett överkomligt pris. Steget till att driva en egen restaurang var stort, men både platsen och tidpunkten kändes rätt.

Ett språng ut i det okända var taget. Sedan behövde de hitta möjligheter till lån för nödvändiga investeringar, skaffa all inredning i kök och matsalar, fixa fettavskiljare och annat som krävs enligt bestämmelserna. Nu gällde det att vara uppfinningsrik och få rätt kontakter. Monica hörde sig för och ringde runt. Möbler hittades på auktioner. Köksinventarier köptes begagnade från restauranger. Så småningom kom frågan om menyn. Här blev det också att pröva sig fram.

Sommaren 1997 kunde så restaurangen öppna. Som vi nu vet har det gått bra. Det är öppet året runt med en heltidsanställd medarbetare. På sommaren kommer det in fem till sju extra timanställda. Café Höjden strax nedanför är numera utarrenderat. Inte ens pandemin har lagt någon sordin på det hela, snarare tvärtom. Under sommaren 2020 kom många gäster. Monica har anpassat verksamheten, med bland annat matkassar och catering. Även med gles placering går det att hålla öppet och vi är långt ifrån ensamma vid vårt besök denna söndag.

Husets historia

Namnet Nya serveringen hade fått mig tro att det tidigare funnits en restaurang i huset. Så visade sig inte vara fallet, men serveringen var förstås ny när den började. Ett genialiskt namn, med andra ord. Huset var en privatbostad till dess Monica och Lasse tog över. Det byggdes för grosshandlaren Carl Svensson och var klart 1905. Han flyttade till Ängelsberg från Östergötland och etablerade en omfattande verksamhet med försäljning av diverse varor. Det viktigaste var möbler, som såldes med hjälp av återförsäljare runt om i mellersta Sverige. Möbelaffären drevs vidare av brorsonen Martin Svensson ända fram till 1972, men affären är numera riven. Under Carl Svenssons tid var det lagerlokaler i den byggnad som nu härbergerar Café Höjden. Efter honom bodde familjerna Boman och sedan Axelsson i huset innan Monica och Lars köpte det.

Litet av denna historia finns att se i restaurangen, med foton av Carl Svensson och ritningar av huset. Andra foton från Ängelsberg i gamla tider tävlar också med utsikten över Åmänningen att dra till sig blickarna.

En livsstil

Monica utstrålar glädje och stolthet när hon berättar om sitt livsprojekt. Vi får även veta att hon var den som tog initiativet till de minnesvärda konserterna med Engelsbergsbluesen i början av 2000-talet. De ägde rum just nedanför Nya Serveringen.

- Det är en livsstil, säger hon. Roligast är kontakten med alla gäster. Många återkommer regelbundet. Hon har heller inga planer på att sluta, utan tar ett år i taget.

Det kändes bra att höra. Vid vårt besök njöt vi av vinkokta musslor med vitlöksbröd till förrätt, sedan stekt gösfilé med pepparrotssmör och knaperstekt bacon respektive hjortfilé med kantarellsmör. Allt var mycket gott. Lasse serverade. Han hjälper till, när så behövs. -Det här borde vi göra oftare, sa vi på vägen hem.